

Hudební filologie = komplexní muzikologická práce s notovými záznamy hudby (viz opusová hudba)

Filologie literárních textů a hudební filologie

v muzikologii (ve specializovaných slovnících) se filologií rozumí ediční technika (souhrn praktických kritérií)

pojem ediční technika neobsáhne filologii, ta přispívá k pochopení historického období, civilizace

poslední dvě generace vědomí simultánnosti kritiky textu, exegeze a kriticko-estetické analýzy, odtud objektivita, filologie omezená na čistou techniku edice by byla odvislá od subjektivních preferencí badatelů

o vyloučení jakékoliv individuální volby při rekonstrukci textu usilovala Lachmannovská, tj. stemmatická metoda, její postup:

- 1) odmítnutí textu receptu – nejrozšířenější, běžné podoby textu, která neprošla kritikou,
  - 2) recenze – kritika pramenů, zjištění vzájemného poměru pramenů, variant textu (základem kompletní soupis pramenů, ty se porovnávají, analyzuje se jejich závislost, příbuznost a rozliší se mechanické kopie – opisy (=descripti) a prameny nezbytné pro rekonstrukci textu)
  - 3) kolace – porovnání čtení všech pramenů (postup připomíná spartaci),
  - 4) vytvoření stemmatu = grafické znázornění filiace pramenů,
  - 5) rekonstrukce archetypu
- dnes zůstávají v platnosti první tři body

Pasqualiho (1885-1952) kritika mechanického používání Lachmannova postupu:

zásady – rozlišovat mezi uzavřenou a otevřenou recenzí, uvědomit si vliv kontaminace (to je limit Lachmanna), volba variant ne s ohledem na kvantitu, ale na genezi, archetyp (pravzor, hypotetický původní text díla, nejstarší předloha) nemusí existovat

u uzavřené recenze je prokazatelná vertikální derivace, existuje vztah přímé filiace od předlohy (antigrafu) ke kopii (Lachmannovská, tj. stemmatická metoda je aplikovatelná)

u otevřené recenze existuje vliv horizontální kontaminace, došlo k přenosu čtení mezi opisy, které nevychází jeden z druhého (vznik inovací ze srovnání s dalšími prameny, které měl opisovač vedle předlohy)

v Itálii z problému autorských variant (viz níže) polemika s idealistickou kritikou, která text považuje za definitivní a nezajímá se o jeho genezi, v důsledku tohoto převzetí iniciativy místo německé filologie

v anglosaském světě z odlišností v tisících literárních děl Nouvelle critique, která považuje text za dynamickou entitu, jejíž konečný smysl překračuje biografická data autora

Text a jeho tradování

cílem filologie je obnovení textu v podobě, kterou autor považoval za dokončenou (prováděl-li opravy pak v nejvyšší dosažené úrovni, to neznamená nutně poslední verzi, viz vliv nakladatele, cenzury, zkoumá se vše včetně autografů = kopií)

filologie existuje pouze tam, kde je text (hudební interpretace už jí není, je k nekonečnu otevřenou sumou jedinečných událostí)

na rozdíl od literatury a vědy hudební text mimo liturgii do 18. st. zřídka přežíval dvě generace

rukopisná, tištěná nebo smíšená forma obsahuje vždy chyby a varianty, odbourání nánosů nutné, odmítnutá čtení mají význam pro pochopení toho, jak byl text chápán v čase, pro filologii je text dokumentem kultury

Text v čase (text a různé roviny asimilace)

varianty = dokumenty života textu v čase, činnost kopistů je dnes nahlížena pozitivně = přizpůsobení archaického textu dobové kultuře, text předmětem spotřeby (kvůli polyfonickým skladbám nutno zkoumat pozdní nebo porušené prameny monodie)

text je jazyková struktura, jež realizuje systém, systém kopisty konkuruje jazykovému systému textu, kopista svůj systém nemůže umlčet, kompromis mezi oběma systémy vytváří diasystém, emendace (oprava) = cosi jako dialýza, tj. oddělení základního a zprostředkujícího systému

Dějiny tradování textu a hudební recepce (posluchačský přístup k hudbě)

mají odlišný předmět:

text (nemá potřebu ospravedlňovat svou existenci interpretací) x dílo (uskutečňuje se čtením a poslechem)

text a dílo nejsou synonyma, text = zápis díla, i nedokončený, dílo je doloženo daleko širší dokumentací

styčné body naopak tam, kde dochází k emulaci (napodobování, závodění) – převzetí modelu jiného autora, jasné odvolání se na něj použitím incipitu, přidáním hlasu (vyjádření vzájemné úcty, pocty, soutěžení) – nebo transkripci (zde ve významu nového tvůrčího přepracování)

Autorské varianty

tam, kde je více autografů (pramen psaný rukou autora), nebo autograf v pohybu (=autograf – opisy - opravy autora – opisy opravené verze), náčrty, revizní projekty apod.

ilustrace geneze díla, zpřesňování tvůrčího záměru, varianty:

- a) substanční = ovlivňující rozhodující aspekty díla, harmonii apod.,
- b) formální = ovlivňující podružné aspekty, grafický zápis apod.

instaurativní v. vložení nového prvku

substitutivní v. nahrazení určitého úseku novou částí

destitutivní v. škrty, eliminují úsek textu bez náhrady

alternativní v. více čtení, bez určení preference autorem

studia skic zvláště americká muzikologie, v Evropě Nadace Paula Sachera

místo díla proces, místo skutečnosti činnost, cílem filologa rekonstrukce geneze díla (nejen rekonstrukce podoby originálu a odstranění chyb)

autorské varianty nejsou jen v autografech, pramen existoval, ale ztratil se, autorská varianta byla přenesena druhou osobou na opis, tisk

varianty mají vzájemný vztah, opravy = přesuny v systému, ovšem nejen směrem od horšího k lepšímu

limity: vztah mezi genezí textu a biografii není vztah příčiny a následku aj.

Kritika hudebního textu a její metody

Lachmannova stemmatická, mechanická (komparační analýza),

- 1) odmítnutí textu receptu – nejrozšířenější, běžné podoby textu, která neprošla kritikou,
  - 2) recenze – kritika pramenů, zjištění vzájemného poměru pramenů, variant textu (základem kompletní soupis pramenů, ty se porovnávají, analyzuje se jejich závislost, příbuznost a rozliší se mechanické kopie – opisy (=descripti) a prameny nezbytné pro rekonstrukci textu)
  - 3) kolace – porovnání čtení všech pramenů (postup připomíná spartaci),
  - 4) vytvoření stemmatu = grafické znázornění filiace pramenů,
  - 5) rekonstrukce archetypu
- dnes zůstávají v platnosti první tři body

Bédierova nejlepšího pramene = diplomaticko-interpretující edice významného pramene, méně nepřesného než jiné

diplomatická = přesná reprodukce pramene bez editorských zásahů,
interpretující = opraveny chyby, editorské zásahy kvůli srozumitelnosti
(viz úspěch Urtextu = edice původního textu)

opisovač obtížné čtení (mimo dosah jeho kultury) považuje za chybu a nahrazuje jej zjednodušeným čtením (lectio difficilior), z toho vznikají adiaforní varianty (skryté chyby), jeví se jako věrohodná čtení, výskyt lectio difficilior v tradici – difrakce v přítomnosti, když zmizí – difrakce v absenci (difrakce z optiky, rozložení paprsku světla nárazem na matné těleso)

Bédierova metoda by tento problém ani nezjistila, Lachmannova by v případě difrakce v absenci vedla k přijetí banalizace nejpřesvědčivěji doložené ve stemmatu

dnes za klasickou formulaci stemmatické teorie pokládána studie Paul Maas: Textkritik

Filologie hudebních tisků

textová bibliografie studuje textové změny přenášené do textu v průběhu tisku a jeho přípravy místo archetypu ideální exemplář, který je stejně jako archetyp rekonstrukcí copy text = výchozí text, pramen, který slouží jako základ dalšího vydání (většinou totožný s prvním vydáním nebo autografem)

při rekonstruování vůle autora se rozlišují dvě roviny:

substanční čtení (koncepce textu, obsah textu, nepřesně a nebezpečně zužováno na výšku a rytmus = strukturální prvky, bývají předmětem autorských oprav, náchylnější ke změnám, proto se berou edice definitivně zrevidované autorem, resp. volí se na základě textové kritiky)

akcidentální čtení (interpunkce, grafická podoba, nepřesně dynamika a agogika = detaily variabilní povahy, bere se první autorizovaná edice nebo autograf = copy text)

Filologie struktur

od 80. let, není zajímavé vypracování textu (jazykového systému), ale změny systému (zásahem autora, tradováním), studuje inovace, které neovlivnily text na úrovni jednotlivých čtení, ale v rovině jeho struktury

Edice hudebních textů

tzv. praktická edice obvykle vrcholně nesprávná, ale nejčastější, nic se v ní nezdůvodňuje, východiskem zpravidla textus receptus (=vulgata, nejrozšířenější, stále znovu předkládaná podoba textu, která neprošla textovou kritikou)

diplomatická = věrná reprodukce jediného pramene, zásahy pouze u chyb, nečitelností, transliterace (písmo srozumitelné modernímu čtenáři), v tom už ale interpretuje, viz též transkripce dále

edice původního textu (Urtextausgabe) = diplomatická edice jediného autorizovaného pramene, resp. pramene vybraného díky svým historicky významným charakteristikám, garance vědeckosti mylná

anastatická edice (faksimile), dnes fotografická reprodukce

kritická edice, provádí recenzi všech pramenů, s průvodním aparát (není ale definitivní, není postavena mimo dějiny)

formální uspořádání:

soupis pramenů řazen: rukopisy (země, město, knihovna), chronologicky tisky, pak edice textu, nakonec kritický aparát

zásahy editora se graficky odlišují, analogická místa mohou být doplněna o stejná znaménka kritický aparát řeší zvlášť text (nutný literární filolog, specialista na dané období), zvlášť hudbu

dvojí aparát – pro autorské varianty (jsou-li) diachronně, pro tradování synchronně

volba variant se nenechává na vůli interpreta

varianty se píše v aparátu, ne na spodním okraji stránky

vyjmenovávají se opravená místa a nepřijatelné alternativy

existují též edice teoretických traktátů (u nich nutný literární filolog)

Edice sborníků

buď suma jednotlivých skladeb, z nichž každá je dílem jiného skladatele, nebo sbírka konkrétního repertoáru čerpajícího věrně nebo selektivně z jiných sborníků (v druhém případě se zkoumají konkordance, tj. výskyt stejných skladeb v různých sbírkách textů, a jde tak o kritickou edici) sborníky mohou reflektovat specifický druh repertoáru (např. v manýristické notaci)

Atribuce (přisouzení autorství) a kritika autenticity

určení anonymního textu buď na základě mimotextových důkazů (dopisy...) nebo stylovou analýzou (předpokládá se, že dotýčný filolog provedl kritickou rekonstrukci textů autora/autorů) styl autora určuje nikoli opakování elementů, ale osobitost kombinací, to PC nezmapuje, nejde o statistickou kalkulaci, ale komplexní kulturní operaci

Transkripce a edice vokální polyfonie

transkripce (zde ve významu přepis ze staré do moderní notace) se nerovná mechanické transliteraci

analogií vztahu „hudební myšlení – notace“ je v literatuře „myšlení – jazyk spisovatele“, transkripce není doslovný překlad, slovo od slova (středověké rytmické hodnoty nelze přepisovat přímo), transkripce je formulování téhož, ale v jiném jazyce, fakt interpretativní stále ještě praktikovaná superdiplomatická řešení, která nic neobjasňují, jen zvětšují libovolnost interpretace a chaos

dobový autor měl nástroje k tomu, aby napsal posuvku, doplňují se proto jen vzácně, tritóny se připouštěly, citlivý tón v závěru je dějinám polyfonie cizí, ve významných kritických edicích sporné

u textu se vyhnout nesouhlasu mezi přízvukem a hodnotou noty, latinská slova se rozdělují podle moderních jazyků